

L'univers simbòlic de la vinya i el vi en l'obra poètica de Climent Forner

Climent Forner i Escobet, nascut a Manresa el 1927, criat a Berga i format com a poeta els anys quaranta en el seminari de Solsona, un dels "baluards de pervivència cultural catalana" (1), i capellà de Castellar de N'Hug, Navàs i Viver i Serrateix, ha publicat set llibres de poesia (2) que van des del realisme crític en clau satírica i irònica, afable i humorística, fins a l'angoixa existencial i mística, passant per la vessant popular arrelada a la terra, de qui no pot destriar el poeta que domina la retòrica, del sacerdot, i que és per damunt de tot profundament humà.

Comencem amb unes consideracions sobre la dura tasca del poeta, que troba parió amb la dels seus feligresos:

(...) Puja una aspra olor de most
d'alguna tina veïna.
La collita setembrina
amb les pluges de l'agost
s'ha ben aigualida tost
fins a penúries extremes.
Seran prou els meus poemes,
espremuts com un raïm
vers a vers i rim a rim,
més magres que les veremes (...) (3)

Un sonet místic arrelat al medi on ha estat compost, emmarcat per les parres de la seva rectoria, ens transporta des de la terra, de la comunitat del seu poble fins a Qui dona sentit a la seva existència:

És tan deliciós el teu silenci
que ni de Bach el màxim oratori.
Ah, com em dol no escoltar-lo més,
tant com la nit i el dia m'hi conviden!

Sóc a Viver, no a Randa; no hi ha vinya,
però unes parres bíbliques decoren
de casa la façana amb raïmades
de macabeu i picapoll dolcíssimes.

*Lo monestir de Serrateix ressona
de cants gregorians i en regalima
la pau que regna en boscos i sembrats.*

*Amor m'has pres tan follament que em cega
i m'obre ensems l'oïda al cor dels àngels,
les merles, els cucuts i les estrelles. (4)*

Del mateix llibre són aquests altres versos de clara referència lul·liana també, on la potentíssima imatge poètica final remet al símbol sagrat del vi:

[...] Amic i Amat, per Qui viure és morir,
cor bategant a penes i alegries
fins que, incapaç de contenir tant vi,
el bot s'esbotza a l'escorrim dels dies. [...] (5)

Entre els vuitanta-dos goigs que ha compost fins ara també n'hi ha que fan referència obligada a la vinya i el vi, bé sigui al·ludint al conreu de la zona on s'insereix la parròquia objecte de la composició:

[...] Que campanes i sirenes
es confonguin per l'espai;
les veremes siguin plenes
i els telers no parin mai.
Amb el pa de cada dia
surti el sol damunt del mas.
Jesús, Josep i Maria,
feligresos de Navàs. [...] (6)

O bé els seus versos al·ludeixen al símbol místic per excel·lència del misteri del Cos i la Sang de Crist:

[...] ¿Per què darrere el dubte boirós sovint
t'amagues
com si no haguessis de venir,
oh tu que m'embriagues
només amb les aromes del teu Vi? [...] (7)

[...] Sigui verema de l'Amor,
i que, espresmut el raïm del meu cos,
la sang s'escoli fins que m'embriagui
i en sobreixi per a tots el calze:
Oh Vi que engendres verges! [...] (8)

[...] No hi ha vinya que es compari
en millors raïms madurs
amb la vinya del Calvari
d'on penjava el bon Jesús.
Oh, quin vi que en sortiria
d'aquell Cep vingut de Dalt! [...] (9)

[...] Vell pastor de la contrada,
ensenyau-nos el camí
i amb la taula ben parada
convideu-nos a Pa i Vi.
L'esperança se'ns aprima,
fins els més valent decau. [...] (10)

[...] Sobresurt com una espiga,
la més alta dels bancals,
que el sol daura, i no castiga
la passada de la falç.
Amb el temps s'enriquiria
com el vi ben encellat. [...] (11)
De secada i pedregada
preserveu els nostres camps;
deu-nos sempre bona anyada,
defenseu-nos contra els llamps.
En el dol i l'alegria
no tenim millor advocat.
Ens trobem cada diumenge
a redós del vostre altar
on el Pa i el Vi són menja
que ens ajuda a caminar. [...] (12)

O bé ambdós alhora, entrelligant terra i cel en poètica abraçada:

[...] Som família que s'apinya
a l'entorn del vostre altar,
on abans tot era vinya,
goig que feia de mirar.
D'aquells ceps l'Eucaristia,
n'és el més fecund empelt.
Cap als últims de setembre
quan degoten de dolçor
els raïms i ja la sembra
és en mans del sembrador,
vós veniu amb gallardia
com el nuvi més esvelt. [...] (13)

Finalment fem esment de les nades del poeta, cita anual des de 1964, i destaquem, no podria ser d'altra manera, una referència a les vinyes, com element constituent del paisatge i la tradició d'una zona, de la terra del poeta

*Tot se n'ho duïen riu avall les aigües,
tret de la pedra que aflora sempre:
vides i vinyes, eres i oliveres,
cases i rases i camins i pins,
aquell cirer que havia plantat l'avi,
els roures més cepats, els horts més íntims,
fins les arrels del cor, teler de somnis,
tot cap al mar de tèrbola memòria. [...](13)*

Nadales que sovint esdevenen ben crítiques amb els homes d'aquesta terra:

*[...] Parleu de llibertat i endogaleu
homes i pobles com si fossin cans.
Prou pareu taula amb pa i amb vi de missa,
però no em combregueu en el captaire
i en tants germans que es van podrint de
fam [...](14)*

I, encara, als poemes de circumstàncies dedicats als parents, amics o feligresos en el moment de rebre algun sacrament, dels quals en mostrarem un parell d'exemples, aquesta tanka:

*Dolç com la vinya
de ca l'Estruch, dolcíssim,
és l'amor vostre.
Quina ufanor de pàmpols
al grat d'aquest setembre! (15)*

Un segon exemple, on el poeta juga amb els noms dels nuvis i els de les cases pairals de procedència, l'Alzina del Racó i l'Abellar; així com també amb un dels conreus de la casa i la data del casament:

*A mitjan setembre
verola el raïm.
Violet sant Jordi,
l'amor que ens tenim.*

*Abelles hi volen
des de l'abellar.
Dolors, Dolorettes,
vinga veremar.*

*Beurem de la bóta
del més dolç racó.
En sortir de missa,
lireta, liró. (16)*

Maria Estruch Subirana, *Mil veus de Bacus. Diccionari etnolingüístic de la vinya i el vi al Bages. Llengua, literatura i cultura tradicional*, Tesi doctoral, UAB, 2008, p. 142-146. (Premi Valeri Serra i Boldú de Cultura Popular 2009) (*)

Visiteu: <http://www.tdx.cat/TDX-0331109-153055/> per al text complet.

(*). Maria Estruch i Subirana és llicenciada en Filologia Catalana (UAB-1989), postgrau d'Expressió Plàstica (EUV-1991); i doctora per la UAB (2008). Fa de mestra a l'Institut de Sallent. Imparteix cursos, seminaris i assessoraments per a l'ICE de la UAB, des de 1990. Ha publicat "Ahir, avui, demà... Laia" (1979), "Els Grups Flexibles a Cicle Superior: un recurs per a treballar les matèries instrumentals atenent les diferències individuals" (1992); "Agrupación flexible para las materias instrumentales" (1995), i "Propuesta didáctica: Los procedimientos de lectura en educación secundaria" (2000). Coautora d'una col·lecció de Llengua i Literatura Catalana i Castellana d'Educació Primària (1999-2003). El 2003 publica "Els noms populars de núvols, boires i vents de la comarca del Bages". Publica articles a "Dovella". Té en premsa "Per més amor contra l'oblit. Edició de la poesia de Pere Guilanyà i Roure (1897-1964)". El 2007 edita el DVD "La vinya al Bages. Tradició i modernitat" amb Lluís Cerarols i Miquel Gil. Coordina el projecte "Gaià. Un poble de pagès de la Catalunya Central". El 2009 ha rebut el Premi Valeri Serra i Boldú de Cultura Popular.

Notes

- (1) Isidor Cònsul, "La poesia de Climent Forner", *Serra d'Or*, n. 478, octubre de 1999.
- (2) Amb motiu del seu vuitantè aniversari, el poeta seleccionà, revisà i aplegà en un únic volum tota la seva poesia escrita fins al moment (*Preneu-m'ho tot, deixeu-me la Paraula. Poesia, 1945-2007*, L'Albí, Berga, 2007). Segons Joan Ferrer, prologuista de l'obra, la seva poesia esdevé "un clàssic contemporani" i el poeta "fonamental i imprescindible en la literatura catalana".
- (3) Climent FORNER, "Carta al Rector de Vallfogona", 1971-1981, dins *Preneu-m'ho tot*, 2007, p. 353.
- (4) Climent Forner, "Sonet XVIII del Cant de Climent", *Poemes de la vinya i el vi. DO Alella vins mil·lenaris*, 2003, p.88; *A sou d'amor. Cants de Viver*, Proa, Barcelona, 2002, p. 32.
- (5) *A sou d'amor. Cants de Viver*, p. 23.
- (6) Fragment dels "Goigs a la Sagrada Família, titular de la parròquia de Navàs", lletra de Mn. Climent FORNER i música de Josep M. CASTELLA, Navàs, 1983, reproduït a *De cim en cim. Goigs i auques populars*, L'Albí, Berga, 2004, p. 65.
- (7) "Poema del calze", *Preneu-m'ho tot*, 2007, p. 461.
- (8) "Credo de la meua missa nova", 1952, dins *Preneu-m'ho tot*, 2007, p. 465.
- (9) "Goigs de la Santa Creu. El Mojal-Navàs", música de Jaume FREIXA, 1972, reproduït a *De cim en cim. Goigs i auques populars*, p. 43.
- (10) "Goigs de Sant Martí de Serraïma. Sallent", música de Josep POTEILLAS, 1980, *Ibidem*. p. 53.
- (11) "Goigs de Sant Cugat del Racó. Navàs", música de Josep Mª Castella, 1984, *Ibidem*., p. 70-71.
- (12) Climent Forner, "Goigs de Sant Miquel Arcàngel. Navàs", música de Josep Mª Castella, 1985, *Ibidem*. p. 77-78.
- (13) "L'esperança", *La nit es trenca. Nadales a dues veus*, L'Albí, Berga, 2005, p. 41.
- (14) "Profecia apòcrifa d'Ezequiel", 2003, dins *Preneu-m'ho tot*, 2007, p. 516.
- (15) Fragment de "Tres tankas", poema inèdit, de 27 de setembre de 1987, amb motiu del casament de l'autora del present treball.
- (16) "A mitjan setembre", 1984, dins Climent Forner, *Preneu-m'ho tot, deixeu-me la Paraula. Poesia, 1945-2007*, 2007, p. 99